

Wanda Domałacna

KOŁO NAUKOWE GEOGRAFÓW W WYŻSZEJ SZKOLE PEDAGOGICZNEJ *

POCZĄTKI DZIAŁALNOŚCI KOŁA
NA TLE TWORZENIA I REORGANIZACJI KIERUNKU GEOGRAFII

Początki działalności Koła Naukowego Geografów w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie zaznaczyły się w okresie istnienia studiów dwukierunkowych. Organizacja życia naukowego w tym okresie miała dosyć duże trudności, ponieważ studenci byli obciążeni obowiązkowymi zajęciami i za mało specjalizowali się w swoich przedmiotach, by móc pracować naukowo. W związku z tym zorganizowane w roku akademickim 1947/48 Koło Naukowe Wydziału Przyrodniczo-Geograficznego nie było ani ściśle geograficzne, ani ściśle naukowe, miało cechy szkolnych kółek przedmiotowych. Koło, obok poszerzania wiedzy ogólnej i prowadzenia dyskusji światopoglądowych, podejmowało próby rozwijania samodzielnej działalności u studentów poprzez odczyty, referaty i wykonywanie pomocy dydaktycznych dla nowo powstających zakładów naukowych (map i tablic do ćwiczeń z geomorfologii oraz kompletowanie zbiorów geologicznych). Dopiero po wprowadzeniu systemu jednokierunkowych studiów stopnia magisterskiego nastąpiła reorganizacja kół naukowych. Dotyczyło to również naszego Koła.

W roku akademickim 1950/51 na bazie Koła Naukowego Wydziału Przyrodniczo-Geograficznego powstało Koło grupujące wyłącznie studentów geografii. Pierwotnie nosiło ono nazwę Koła Naukowego Geograficzno-Biologicznego, zaś od roku 1951/52 do chwili obecnej — Studenckiego Koła Naukowego Geografów.

Jednokierunkowe studia przyczyniły się do zmiany charakteru zakładów naukowych, które ukierunkowały się na prace dydaktyczne i naukowo-badawcze. Pod patronatem istniejących zakładów również Koło bardziej nastawiło się na pracę naukową. Powodzenie pracy Koła było niewątpliwie zasługą dobrej współpracy studentów z pracownikami naukowymi. Współ-

* Referat został wygłoszony na Ogólnopolskim Seminarium Kół Naukowych Geografów w dniu 29 III 1974 r.

praca ta wyrażała się zainteresowaniem ze strony Uczelni, dobrą radą i ukierunkowaniem pracy.

Podjęmowane badania terenowe były najczęściej sugerowane przez poszczególne katedry. Wymienić tutaj można badania w powiecie żywieckim, tarnobrzesckim czy tyskim.

Od chwili powołania przez Ministerstwo Oświaty katedr (tj. od roku 1952) Koło nasze rozpoczęło działalność pod ich kierunkiem. Prowadzono więc prace w trzech sekcjach: sekcji geografii fizycznej, sekcji geografii ekonomicznej, sekcji geografii regionalnej. Nowe zadania, jakie stanęły przed Kołem po roku 1956/57 przyczyniły się do zmiany charakteru pracy. Obok sekcji naukowej, która skupiła trzy przedtem istniejące, powstała sekcja kulturalno-impreszowa i fotograficzna. W następnych latach praca była prowadzona zasadniczo w dwóch sekcjach: geografii fizycznej, geografii ekonomicznej. Wynikało to z zainteresowania i prowadzonych prac badawczych pod kierunkiem katedr. Można tu wymienić badania w powiecie żywieckim czy tarnobrzesckim. Od 1967 roku pracę prowadzi się w sekcjach: geografii fizycznej, geografii turystyki, fotograficznej. W ostatnich trzech latach praca w sekcjach nie przyniosła poważniejszych efektów i dlatego zaznacza się tendencja pracy bez podziału na sekcje.

KIERUNKI DZIAŁALNOŚCI KOŁA

W całej działalności Koła zaznaczają się dwa zasadnicze kierunki: popularyzacja wiedzy geograficznej, prowadzenie badań naukowych i ich opracowanie. Badania naukowe prowadzono w południowej części Polski. Prawie przez 20 lat przeprowadzono badania terenowe w B i e s z c z a d a c h — zdjęcie morfologiczne i zagadnienia ludnościowe okolic Leska, Myczkowiec i Halicza; S z y m b a r k u — kartowanie osuwisk; Ż y w c u — obserwacje skutków powodzi w 1958 roku; T a r n o b r z e g u — problemy geograficzno-ekonomiczne nowo tworzącego się Tarnobrzesckiego Okręgu Siarkowego i jego wpływ na rolnicze zaplecze; N i e c c e N i d z i a ń s k i e j — środowisko geograficzne, problemy społeczno-ekonomiczne i stan zagospodarowania Niecki Nidziańskiej; M s z a n i e D o l n e j, L i m a n o w e j, S z c z a w i e — ruchy masowe w zachodniej części powiatu limanowskiego, Mszana Dolna jako miejscowość wypoczynkowo-turystyczna; D ą b r o w i e T a r n o w s k i e j — pomiary wód gruntowych; Ż y w c u — kartowanie morfologiczne Kotliny Żywieckiej oraz badania mikroklimatyczne w celu określenia warunków zagospodarowania turystycznego Jeziora Żywieckiego (1969); Obserwacje skutków gwałtownych ulew w lipcu 1970 roku; p o w i e c i e t y s k i m — inwentaryzacja nieużytków przemysłowych i kopalnianych oraz badania nad ich rekultywacją; S ł a w k o w i e — kartowanie morfologiczne; M i r o w i e — zmiany w użytkowaniu ziemi na przykładzie wsi Bobolice, Mirów i Kotowice.

Podsumowaniem prowadzonych badań były opracowane referaty przez

członków Koła, które przedstawiano na ogólnopolskich i uczelnianych seminariach i zjazdach w Rytrze, Szymbarku, Toruniu, Tarnobrzegu, Krakowie, Lublinie, Wrocławiu, Gdańsku, Wojcieszowie, Limanowej, Szczawnicy i Złotym Potoku.

Koło Naukowe Geografów WSP zorganizowało samodzielnie IV Zjazd Kół Naukowych Geografów (Kraków 1965), seminaria w Rytrze (1960), Tarnobrzegu (1962), Limanowej (1969). Inny kierunek działalności to prowadzenie popularyzacji wiedzy geograficznej przez różnego typu prelekcje i odczyty ilustrowane przezroczami i filmami. Odczyty prowadzili nasi naukowcy, a kilkakrotnie zapraszaliśmy gości, którzy mieli odczyty o Kanadzie, Iraku, Wenezueli i USA. Również studenci dosyć często występowali z własnymi sprawozdaniami z wycieczek i praktyk zagranicznych.

Ważną formą działalności były wycieczki k r a j o w e: okolice Krakowa, na Wyżynę Lubelską, Nieckę Nidziańską, Bieszczady, Sudety, Pojezierze Mazurskie, Beskid Wyspowy i Żywiecki, Pieniny, Tatry, Jurę Krakowsko-Częstochowską, Wielkopolskę, Puszcze Białowieską i województwa zachodnie; z a g r a n i c z n e: Czechosłowacja, Rumunia (1966), Bułgaria (1965), NRD (1968, 1973). Wycieczki krajowe były najczęściej dwu- i trzydniowe, a nawet pięciodniowe. Uczestniczyło w nich średnio 30 studentów i dwóch pracowników naukowych.

W ramach współpracy ze Studenckim Kręgiem Instruktorów ZHP czterech członków naszego Koła brało udział w spływie Dunajem w 1972 r. Koło utrzymuje również kontakty z innymi ośrodkami akademickimi i współpracuje z nimi w ramach wymiany myśli i doświadczeń. Przez 10 lat do roku 1970 członkowie Koła systematycznie prowadzili współpracę ze szkołami średnimi Krakowa, organizując prelekcje i odczyty oraz dyskusje tematyczne. Koło włączało się także w obchody różnych rocznic i organizację imprez kulturalnych i turystycznych w naszej Uczelni.

W latach 1970 do 1972 Koło włączyło się w szeroki plan szkolenia aktywu turystycznego na kursach organizatorów turystyki i kursach przewodnickich oraz kursach fotografii praktycznej. Od kilku lat członkowie Koła uczestniczą w wymiennych praktykach zagranicznych z ZSRR, Czechosłowacją i NRD. Poza tymi formami działalności członkowie Koła zajmowali się organizacją wycieczek po Krakowie dla studentów lat pierwszych, prowadzeniem repetytorium dla słabszych studentów, organizacją życia kulturalnego (imprezy typu zagadek, teatr, kino, wieczorki taneczne).

NAJISTOTNIEJSZE MOMENTY W HISTORII KOŁA

W następnjej części referatu pragnę zwrócić uwagę na najistotniejsze momenty w historii naszego Koła oraz na niektóre trudności. Pierwszym poważniejszym osiągnięciem było wystąpienie na forum ogólnopolskim we Wrocławiu na Pierwszym Zjeździe Kół Naukowych Geografów (1959). Referat pt. *Obserwacje prowadzone przez Koło Naukowe Geografów nad skutkami*

powodzi na Żywiecczyźnie spotkał się z przychylnym przyjęciem. Nawiązanie współpracy w prowadzeniu badań terenowych rozpoczęło się od uczestnictwa naszych członków w obozie badawczym organizowanym przez Koło poznańskie w Skwierzynie.

Zorganizowanie przez krakowskich studentów—geografów pierwszego po wojnie Ogólnopolskiego Seminarium Naukowego (1960), również przypadło w udziale naszemu Kołu. Seminarium to było poświęcone badaniom terenowym prowadzonym w Beskidzie Sądeckim nad ruchami masowymi oraz kompleksowym badaniom fizyczno-geograficznym. II Ogólnopolski Zjazd Kół Naukowych Geografów przyniósł nam wyróżnienie dwóch referatów: 1. *Rozwój osuwiska w Muszynie* (M. Mokrzycka); 2. *Zmiany gospodarcze zachodzące w Tarnobrzeskim Zagłębiu Siarkowym* (Z. Ziolo).

Powojenna inwestycja — Tarnobrzeki Kombinat Siarkowy — był miejscem czteroletnich badań prowadzonych przez Koło pod kierunkiem studenta Z. Zioly. Badania nad podjętą tematyką — *Wpływ przemysłu, jego ekonomiczne i socjologiczne konsekwencje* — przyniosły poważne efekty, którymi zainteresowała się również prasa („Sztandar Młodych“, „ITD“, „Nowiny Rzeszowskie“, „Trybuna Ludu“). Wyniki tych badań były prezentowane na III Zjeździe KNG w Lublinie (1963) i były również podstawą do zorganizowania I Ogólnopolskiego Seminarium Kół Naukowych Geografów w Sandomierzu, poświęconego zagadnieniom geografii ekonomicznej Tarnobrzeskiego Okręgu Siarkowego (kwiecień 1964). Na to seminarium członkowie Koła przygotowali dwa referaty: 1. *Rozwój i aktualne problemy geograficzno-ekonomiczne Okręgu Tarnobrzeskiego*; 2. *Kombinat Siarkowy w Machowie* (referat monograficzny).

Wysoko oceniona na III Zjeździe praca naszego Koła zadecydowała o powierzeniu nam Komitetu Koordynacyjnego na okres dwóch lat. Do udanych imprez organizowanych przez Komitet pod kierunkiem mgr W. Nowaka należy zaliczyć wycieczkę naukową w Karpaty Rumuńskie (1964). Wzięło w niej udział trzech pracowników naukowych i dziewięciu studentów geografii z WSP w Krakowie oraz czterech pracowników naukowych i jedenastu studentów z pozostałych ośrodków. Drugą wycieczkę o podobnym charakterze zorganizował Komitet Koordynacyjny do Bułgarii w 1965 roku. Ukończeniem pracy Komitetu było zorganizowanie IV Ogólnopolskiego Zjazdu w dniach od 4 do 9 maja 1965 r. Został on poprzedzony organizacją obozu, celem zebrania materiałów do referatów i przygotowania trasy wycieczki zjazdowej. Terenem badań była Niecka Nidziańska i częściowo Wyżyna Krakowsko-Częstochowska. Komitet Koordynacyjny zatroszczył się również o wydanie *Zeszytu Zjazdowego*, w którym znalazły się streszczenia referatów i przewodnik wycieczkowy. Należy szczególnie podkreślić, że jest to pierwsze tego typu wydawnictwo z okazji zjazdów ogólnopolskich.

Udanym okresem działalności Koła były badania terenowe prowadzone od 1968 roku w Mszanie Dolnej, Limanowej i Szczawie. Tematyką dwóch

kolejnych obozów była rejestracja osuwisk w okolicy Mszany Dolnej oraz badania nad wpływem turystyki na rozwój gospodarczy regionu. Podsumowaniem badań było Ogólnopolskie Seminarium Limanowskie (październik 1969), gdzie szczególnie eksponowane były dwa zagadnienia: *Ruchy masowe w powiecie limanowskim i ich wpływ na gospodarkę człowieka*; *Aktywizacja gospodarcza powiatu na drodze rozwoju turystyki*.

Rok 1969 szczególnie zasługuje na podkreślenie z powodu zorganizowania w okresie wakacyjnym aż trzech obozów naukowych (Żywiec, Dąbrowa Tarnowska i Limanowa). Prezentowane na VI Zjeździe w Juracie (1969) niektóre wyniki badań z Mszany Dolnej zostały wysoko ocenione. Za tego typu osiągnięcia i inne formy działalności naukowej Koło zostało odznaczone w 1970 roku Złotą Odznaką Zrzeszenia Studentów Polskich. Po okresie tym Koło przeżywało pewne zahamowanie, które można tłumaczyć wprowadzeniem dwustopniowego systemu nauczania. Obecnie jednak znów daje się zauważyć ożywiona i wszechstronna działalność Koła.

Studenckie Koło Naukowe z założenia zrzesza studentów, którzy obok pogłębiania wiedzy geograficznej uczą się samodzielnej organizacji życia naukowego i kulturalnego. Organizacja tego typu co koło jest platformą wzajemnego poznania się poprzez interesujące dyskusje, podejmowane badania, prezentowane wyniki, gdzie trzeba wyrażać swoje stanowisko i podejmować własne decyzje.

W działalności naszego Koła daje się zauważyć pewna pulsacja — okresy dobrej pracy i stagnacji. Chyba nie będzie uproszczeniem, jeżeli powiem, że Koło przeżywa świetność w chwili pojawienia się studenta, indywidualności, która potrafi pociągnąć za sobą innych.

W całej pracy są widoczne dwa typy działalności: działalność ciągła i zrywowa, typu ciekawych wypraw i wycieczek. Ta ostatnia daje niekiedy większe rezultaty i jest dopingiem do lepszej pracy. Z reguły jednak w imprezach tego typu bierze udział nieliczna grupa i aby nie stracić reszty studentów należy organizować krótsze imprezy dla całego ogółu, ale również ciekawe. Aby zachować ciągłość efektywnej działalności należy codzienną pracą wciągać młodsze roczniki do współpracy ze starszymi i pobudzać zainteresowania.

Koło Geografów stawia sobie za cel, aby zdobyte doświadczenia (organizacja wycieczek, prowadzenie pracy badawczo-naukowej) były pomocne w przyszłej pracy dydaktycznej, np. prowadzenie kółek zainteresowań.

SKŁAD ZARZĄDÓW KOŁA NAUKOWEGO GEOGRAFÓW W LATACH 1950—1974

Rok akad. 1950/51

Przewodniczący: Henryk Lange

Zastępca: Roman Fojcik

Sekretarz: Stanisław Litwa

1951/52

Przewodniczący: Tadeusz Ziętara
Zastępca: Aleksandra Krudowska
Sekretarz: Stanisława Sieniawska
Opiekun: Julian Sromicki
Kierownicy sekcji:
geologii: Włodzimierz Zarzycki
geomorfologii: Krystyna Pachlewska
geogr. społ.-gosp.: Tadeusz Nowak
kartografii: Maria Gatnar

1952/53

Przewodniczący: Tadeusz Ziętara
Zastępca: Jan Adamek
Sekretarz: Stanisława Sieniawska
Opiekun: dr Jan Janczyk
Kierownicy sekcji:
geogr. fiz.: Włodzimierz Zarzycki
geogr. społ.-gosp.: Stanisław Litwa
kartografii: Maria Gatnar

1953/54

Przewodniczący: Jan Adamek
Zastępca: Stefan Miczka
Sekretarz: Danuta Kuczaj
Opiekun: mgr Tadeusz Ziętara
Kierownicy sekcji
geogr.-fizycznej: Helena Ciołczyk
geogr. społ.-gosp.: Zenon Flak

1954/55

Przewodniczący: Stefan Miczka
Zastępca: Tadeusz Gawel
Sekretarz: Danuta Kuczaj
Opiekun: mgr Tadeusz Ziętara

Sekcja geografii fizycznej

Przewodniczący: Henryk Mróz
Zastępca: Władysław Nowak
Sekretarz: Izabela Kembłowska
Sekcja geografii społeczno-gospodarczej:
Przewodniczący: Janina Łabaj
Zastępca: Zygmunt Duda
Sekretarz: Ewa Bieńkowska

1955/56

Przewodniczący: Stefan Miczka
Zastępca: Tadeusz Gawel
Sekretarz: Danuta Kuczaj
Opiekun: mgr Tadeusz Ziętara

Sekcja geografii fizycznej

Przewodniczący: Henryk Mróz
Zastępca: Adam Hałatek
Sekretarz: Izabela Kemblowska
Sekcji geografii społeczno-gospodarczej
Przewodniczący: Janina Łabaj
Zastępca: Zygmunt Duda
Sekretarz: Elżbieta Bieńkowska

1957/58

Przewodniczący: Jan Gibiec
Zastępca: Krystyna Dité
Sekretarz: Józef Piwowarczyk
Skarbnik: Kazimierz Kłag
Komisja Rewizyjna: Janina Czyżycka,
Ireneusz Jakubowski,
Józef Wojciechowski
Opiekun: mgr Tadeusz Ziętara

1958/59

Przewodniczący: Stanisław Dąbrowski
Zastępca: Edward Sobuś
Sekretarz: Halina Antoniak
Skarbnik: Kazimierz Kłag
Komisja rewizyjna: Bronisław Górz, Pelagia Kłoś,
Feliks Żoła
Opiekun: dr Tadeusz Ziętara

1959/60

Przewodniczący: Stanisław Zajęc
Zastępca: Zbigniew Ziolo
Sekretarz: Maria Mokrzycka
Skarbnik: Zygmunt Szot
Komisja rewizyjna: Bronisław Górz, Pelagia Kłoś,
Feliks Żoła
Opiekun: dr Tadeusz Ziętara

1960/61

Przewodniczący: Zbigniew Ziolo
Zastępca: Anna Czyżewicz
Sekretarz: Edyta Rogowska
Skarbnik: Jan Lach
Komisja Rewizyjna: Ryszard Pastwa, Irena Turczyn,
Stanisław Zajęc
Opiekun: dr Tadeusz Ziętara

1961/62

Przewodniczący: Zbigniew Ziolo
Zastępca: Jan Lach

Sekretarz : Edyta Rogowska
Skarbnik : Jerzy Nowak
Opiekun : dr Tadeusz Ziętara

1962/63

Przewodniczący : Jan Karbownik
Zastępca : Jacek Niesyt
Sekretarz : Marta Mokrzycka
Skarbnik : Stanisław Banaszekiewicz
Opiekun : dr Tadeusz Ziętara

1963/64

Przewodniczący : Jacek Niesyt
Zastępca : Wiesław Denkowski
Sekretarz : Marta Mokrzycka
Skarbnik : Stanisław Banaszekiewicz
Opiekun : dr Tadeusz Ziętara

1964/65

Przewodniczący : Marianna Bigaj
Zastępca : Wiesław Denkowski
Sekretarz : Barbara Kulasik
Skarbnik : Tadeusz Sański
Opiekun : dr Tadeusz Ziętara

1965/66

Przewodniczący : Marek Żółkiewski
Sekretarz : Maria Wawrzaszek
Skarbnik : Jadwiga Kajda
Opiekun : mgr Władysław Nowak

1966/67

Przewodniczący : Marek Żółkiewski
Sekretarz : Maria Wawrzaszek
Skarbnik : Jadwiga Kajda
Opiekun : mgr Władysław Nowak

1967/68

Przewodniczący : Janusz Litak
Zastępca : Stefania Zuch
Sekretarz : Janina Włodek
Skarbnik : Zygmunt Kruczek
Opiekun : mgr Jan Lach

1968/69

Przewodniczący : Zygmunt Kruczek
Zastępca : Wilhelm Zielonka
Sekretarz : Teresa Wałęga
Skarbnik : Wacław Cabaj
Opiekun : mgr Jan Lach

1969/70

Przewodniczący: Marek Tomiczek
Zastępca: Krystyna Brincken
Sekretarz: Zofia Adamczyk
Skarbnik: Józef Mężyk
Opiekun: mgr Jan Lach

1970/71

Przewodniczący: Marek Tomiczek
Sekretarz: Elżbieta Karkowska
Skarbnik: Zofia Adamczyk
Opiekun: mgr Jan Lach

1971/72

Przewodniczący: Wanda Domałacna
Zastępca: Krystyna Brincken
Sekretarz: Maria Król
Skarbnik: Bożena Gustyn
Opiekun: mgr Marek Żółkiewski

1972/73

Przewodniczący: Wanda Domałacna
Sekretarz: Halina Kowalska
Skarbnik: Celina Opoczko
Opiekun: mgr Marek Żółkiewski

1973/74

Przewodniczący: Halina Kowalska
Zastępca: Janusz Biestek
Sekretarz: Krystyna Bierut
Skarbnik: Tadeusz Biernat
Opiekun: doc. dr Władysław Nowak

Kuratorem Koła w latach 1950/51—1956/57 była prof. dr Maria Dobrowolska, od r. akad. 1957/58 — prof. dr Jan Flis.